Eurasian Academy of Sciences
Eurasian Art & Humanities Journal (International Refereed & Indexed)
Eurasian Academy of Sciences
Eurasian Art & Humanities Journal
2021 Volume:14 S: 01 - 13
Published Online January 2021 (http://arthum.eurasianacademy.org)
http://dx.doi.org/10.17740/eas.art.2021-V14-01

TÜRK HALK MÜZİĞİNDE TEKNOLOJİ KULLANIMININ YARATTIĞI TELİF HAKLARI SORUNU

Kerem ÖZDEMİR* & Kerem Cenk YILMAZ**

* Sakarya Üniversitesi, Sosyal bilimler Enstitüsü, Folklor ve Müzikoloji Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi, keremsanat@gmail.com

** Doç. Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Türk Halk Oyunları Bölümü, kcyilmaz@sakarya.edu.tr

Received Date: 09.03.2021. Accepted Date: 04.04.2021

Copyright © 2021 Kerem ÖZDEMİR, Kerem Cenk YILMAZ. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ÖZET

İnsanoğlu, konu teknoloji olunca işin içinde teknolojik üretim ile sürekli değişen ve değiştikçe bir önceki versiyonu öldüren bir teknolojik hardware (Donanım) ve software (Yazılım) savaşı ile karşı karşıya kalmaktadır. İnternetin yaygınlaşması ile birlikte gelen dijitalleşme, küresel çapta ve tüm alanlarda sanal bir iletişim, satış ve pazarlama alanları oluşmasına olanak sağlamıştır. Plak, kaset, cd teknolojileri ile milyonlarca insana ulaşılan ve bütün dünyada çok büyük bir ticari sektör haline gelen müzik de bu sektörlerden bir tanesidir. Teknolojinin müzik alanında kullanımı ile birlikte Halk Müziği tarzına yansıması, ellerinde bağlaması diyar diyar türkü söyleyen ve yaktıkları türküleri dilden dile söylenerek icra eden ozanlarımızın, bir telefon ve internet bağlantısı ile oturdukları yerden hiçbir yere gitmeden geniş kitlelere ulaşabilmesine olanak sağlamaktadır.

Dijitalleşmenin katkısı ile birlikte müzik sektöründe oldukça faydalı işler yapılmış, bir ürünün kısa zamanda ve daha az bir bütçe ile bütün kitlelere hitap etme şansı ortaya çıkmıştır. Ancak sanal ortamın açıkları bir süre sonra ticari kazanç ve kâr amacının öne çıktığı tüm sektörlerde olduğu gibi, müzik alanında da kendi piyasası içerisinde korsan diye tabir edilen haksız kazanç yolunun önünün açılmasına zemin hazırlamıştır. Korsan albüm satışları, bu alanda geçimini sağlayan telif hakkı sahiplerinin, hak zararlarıyla sonuçlanmaktadır. Dijital alanın en büyüklerinden YouTube, YouTube Müzik, Spotify, İTunes gibi büyük müzik satış ve dinleme mağazaları, dijital müzik pazarının en büyük platformları haline gelmiştir. Geçmişte plak, kaset, cd pazarında yaşanan telif hakkı ihlalleri günümüzde bu büyük platformlar üzerinden yapılmaya devam edilmekle birlikte, sadece şekil değiştirmişlerdir.

Bu çalışma, Türk Halk Müziğinde teknoloji kullanımı ile birlikte başlayan süreçte, müziğe emek veren ve hayatını müzik ile kazanan, düzenlemeci, tonmayster, söz yazarı, mix mastering uzmanı, enstrüman icracısı, sanatçısı, müzik yapımcısı, prodüktör, öğretmen ve öğretim üyesine kadar, birçok müzik emekçisini etkileyen telif hakları sorunlarını, sebep ve sonuç ilişkisi içerisinde incelerken, sisteme yapıcı öneriler sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Teknoloji, Halk Müziği, Telif hakları

THE PAST TODAY TOMORROW OF THE USE OF TECHNOLOGY IN TURKISH FOLK MUSIC

Abstract

Mankind is faced with a technological hardware and software war that kills the previous version as it changes and changes with technological production when it comes to technology. The digitalization that came with the widespread use of the Internet has enabled the creation of a virtual communication, sales and marketing areas globally and in all areas. Music, which has reached millions of people with vinyl, cassette and cd technologies and has become a huge commercial sector all over the world, is one of these sectors. With the use of technology in the field of music, the reflection of the folk music style, we see that our bards, who sing a landing folk song in their hands, and who perform their songs by singing language by language, can reach large audiences without going anywhere from their seats with a phone and an internet connection.

With digitalization, very useful works have been done in the music sector, and the chance to appeal to more audiences has emerged in less time and with less budget. However, the vulnerabilities of the virtual environment, after a while, paved the way for unfair earnings, which we call Pirate, in the field of music, as in all sectors where commercial gain and profit purpose come to the fore. Pirated album sales result in damages to the rights of copyright holders who make a living in this field. Big music sales and listening stores such as YouTube, YouTube Music, Spotify, iTunes, which are among the biggest in this field, have become the biggest platforms of the digital music market. Although copyright violations in the record, cassette and cd market in the past continue to be carried out on these large platforms, they have only changed shape.

In the process that started with the use of technology in Turkish Folk Music, this work has been carried out too many people, from organizers, tonmaists, songwriters, mix mastering specialists, instrument performers, artists, music producers, producers, teachers and lecturers, who worked in music and made a living with music. It aims to offer constructive suggestions to the system while examining the copyright issues affecting the music worker in a cause and effect relationship.

Keywords: Technology, Folk Music, Copyrights

Giriş

20. yüzyılda teknolojide yaşanan hızlı gelişmeler, insanoğlunun vazgeçilmezi haline gelecek olan dijital kavramını ortaya çıkarmıştır. Başlangıçta bilgisayar ve teknolojisi için kullanılan bu kavram, zamanla birlikte gelişen araçları ile adeta evimizin bir üyesi haline gelmiştir. Kullandığımız mobil telefonlardan, televizyon, mutfak eşyası, otomobil, uçak vb. ulaşım araçlarında, sağlık eğitim, hukuk, müzik, alışveriş gibi alanlarda ve devletin sunduğu her türlü hizmet altyapılarında kısacası hayatın içerisinde her alanda kullanılan geniş bir yelpazeye sahiptir (Yılmaz, Cantekin Elyağutu, 2020, s.118).

Dijital dünyanın geniş ürün yelpazesi içerisinde müzik ve ürünleri de önemli bir hacim kaplamaktadır. Özellikle internet teknolojisinin keşfedilmesi ile gelişen ve gelişecek teknolojik ürünler hayal edemeyeceğimiz çeşitliliğe ve boyuta taşınmıştır. Teknolojik bu araçlar "donanım" olarak ele alınırken, bir kısmı "yazılım" ve diğer bir kısmı da "ortamlar" olarak sınıflandırılabilir" (Parlak, 2017, s.1742). Müziğin doğası gereği, gelişmelere açık bakış açısı, onu teknolojik unsurların etkin bir biçimde kullanmasına zemin oluşturmaktadır.

Bir müzik albümünün stüdyo aşamasından dağıtım aşamasına kadar her aşaması teknolojinin tüm enstrümanlarıyla ortaklık kurmaktadır. Gramofon ile başlayan müzik endüstrisi plak, kaset, cd ile devam etmiş 2021 yılına gelindiğinde artık neredeyse müzik üretim ve pazarlama alanı bilgisayar ve internet üzerinden kurulan partallar üzerinden yapılmaya başlanmıştır. Bu durum yenilik ve kolaylık getirdiği kadar, insanların çalışma alanlarını, mesleklerini de şekillendirmiştir.

Teknoloji ve müziğin birleşiminden ortaya çıkan büyük pazar, insanların geçim kaynağı olduğu ve büyük gelirler elde ettiği bir alan olduğu gibi, telif ihlallerinin de çok yapıldığı ve asıl sektörün can damarı olan besteci, söz yazarı gibi emekçilerin haklarını alamadıkları bir alan haline gelmiştir.

Geçmişte kültürel bir olgu olarak, Halk Kültürünün bir parçası olan Halk Müziği, günümüzde ticari bir olgu haline gelmiştir. Plak, kaset ve cd ile süregelen müzik sektörü, üreten müzik emekçilerinin emekleri olan telif haklarını aldıkları bir alan olsa da telif hakkı kaybının en çok yaşandığı alanlardan bir haline gelmiştir. Korsan albümlerle mücadele kapsamında MU-YAP birliğinin düzenlemiş olduğu çalışmalar kapsamında ''2001 yılında 394 operasyon yapılmış olup 142,276 CD 105,923 kaset 822,328 albüm kartoneti, 50,216 sahte bandrol, 2 adet araba imha edilirken, 2010 yılında 171 operasyon yapılmış, 302,817 CD, VCD 1.314.910 albüm kartoneti,13 pc kasası, 51 DVD kopyalama cihazı 59 hard disk ele geçirilmiştir'' (MU-YAP, 2015).

CD kaset ile insanlara ulaşan müzik albümleri wav formatıyla üretilirken, teknolojinin değişmesi ile internet dünyasında yer alan sitelerde wav formatının 10/1 değerinde bir format olan mp3 formatı ile direk korsan olarak yer almıştır. Korsanla mücadele kapsamında 2013.241 link, 2014 yılında 20.726 link internet sayfalarından kaldırılmıştır (MU-YAP, 2015).

IFPI Korsan Müzik Raporu'nda, üretilen korsan CD miktarı 1,1 milyar adet olarak duyurulmuştur. Bu, bütün CD-kaset satılışlarının üçte birinden fazlasının korsan olması demektir, Korsan CD satışları son dönemde küresel boyutta büyük bir artışla iki katına ulaşmış; 1999 yılında 510 milyon adetten 2002 yılında 1,7 milyar adede yükselmiştir. Kasetlerinde dikkate alınmasıyla korsan ürünler tüm müzik satışlarının %40'ı düzeyine yükselmektedir." (Büyükkınay, 2006, s. 17)

Araştırmanın Konusu

Bu çalışmanın konusunu "Türk Halk Müziğinde Teknoloji Kullanımının Yarattığı Telif Hakları Sorunu" oluşturmaktadır. Dijital dönüşüm sürecinde gelinen noktadaki teknolojik süreçte telif hakları kayıplarını özellikle dünyanın en büyük medyası olarak kabul edilen YouTube'de belgeleriyle ele almaktır.

Araştırmanın Amacı

Teknoloji, her gün her alanda gelişen, geliştiği ölçüde sürekli kullanılan, hayatın vazgeçilmez bir unsuru olmuştur. Ülkemizde bütün müzik türlerinde olduğu gibi, bütün müzik türlerinin çıkış noktası ve atası olarak kabul edilen, Türk Halk Müziği'nde de teknoloji kullanımı, ilk kullanılmaya başlandığından itibaren günümüze kadar çok fazla değişime uğramıştır. Bu değişim kayıt teknolojilerinde ve dinleyiciye ulaştırmada yaşanmıştır. Teknoloji ile süreklilik kazanan bu değişim, özellikle müzik üreten hak sahibi insanların, yeni dijital platformlarda yaşadıkları telif hakkı sorununun yolunu açarken, yeni gelişen her teknolojiyi takip etmesi gerçeğini de doğurmuştur. Bu çalışmanın amacı, dijital platformlar ile ortaya çıkan telif hakları sorunlarını YouTube örneği üzerinden inceleyerek telif sorununa dikkat çekmektir.

Araştırmanın Önemi

Genel anlamda müzik, filmden diziye reklama, siyasi organizasyonlardan radyolara, televizyonlardan tiyatrolara, düğünden derneğe ve hatta bebek oyuncaklarına kadar neredeyse her alanda kullanılan çok geniş bir yelpazede kullanım zorunluluğu gerektiren, eğlence olduğu kadar insanları birbirine bağlayan hayatın en güzel olgularından biridir. Bu kadar geniş bir kullanım ağı olan müziğin telif hakları denetimi ve takibi de o kadar karmaşık ve zordur. Geçmişte taş plaklar ile başlayan teknolojik Halk Müziği serüveni günümüzde internet kullanımı ile sanal müzik oynatıcılarına kadar çok fazla telif hakları kayıplarıyla doludur.

Geçmişte müziğin insanlar tarafından beğenildiğini gösteren tek materyal kasetlerin satış sayısı idi, günümüzde iste teknolojinin gelişmesi ile kaset, cd, dvd gibi materyaller tamamen tarihteki yerini alırken, müziğin başarısı artık internet sayfalarındaki tıklama sayıları ile ölçülmektedir. Geçmişte korsan (Yasa Dışı) kaset, cd ile, müzik üretenlerin telif hakları kayıplara uğrarken günümüzde, manipüle edilmiş YouTube tıklamaları ve kendisini eserlerin sahipleri gibi gösterip sayfalar açan sahte prodüktör ve müzik yapımcıları ile veya büyük devasa müzik firmalarının ev kullanıcısı müzik üreticilerinin teliflerine ortak olmasıyla, MESAM gibi telif hakkı takibi yapan kurumların, elde olmayan nedenlerden dolayı, yetersiz telif takibi yapması neticesinde çok fazla telif kaybı yaşanmaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte dijitalleşen müzik ve dolaysıyla Türk Halk Müziği yeni bir dönem içerisine girmiştir. Bu süreç ile birlikte gerek kayıt teknolojilerin de yaşanan değişim gerek se kayıtın dinleyiciye aktarımda ortaya çıkan dijital platformlar, yeni bir konu ve inceleme alanı olarak önem kazanmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, Teknoloji ve müzik kitapları, akademik tezler, konu hakkında yazılmış makaleler, gazete ve dergi haberleri taranmıştır. 5846 sayılı fikir ve sanat eserleri kanunu, besteci, aranjör, söz yazarı ve ses sanatçısı ve enstrüman icracısı, müzik emekçilerinin telif hakkını koruyan meslek birliklerinden MESAM, MU-YAP kurumları görüşleri ve yıllara göre korsan albüm grafiklerinin alınması, internette yer alan müzik siteleri ve özellikle YouTube'de rastlanan telif hakları ihlallerinin incelenmesi, YouTube üzerinden alınan delil niteliğinde belgelerin paylaşılması, telif hakları ile ilgili anlaşmalar, sözleşmeler, itirazlar ve örnek dava kararlarının paylaşılması, araştırmanın yöntemini oluşturmaktadır.

2. FİKRİ MÜLKİYET ve TELİF HAKLARI

"İnsan doğası gereği toplum içinde yaşamını sürdürür. Bu özellik insanın sosyallik içgüdüsünün sonucudur ve ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için zorunludur. Toplu halde yaşayan insanların birbirleriyle olan ilişkilerinin düzen içinde sürdürülebilmesi için birtakım kurallara ihtiyaç vardır. Sosyal düzen kuralları olarak da adlandırılan hukuk, din, örf, adet ve görgü kuralları farklı müeyyidelerle toplum düzenini korumaya hizmet etmektedir. Hukuk kuralları, öngörülen müeyyideler ve bu kuralların devlet gücüyle teminat altına alınması bakımından diğer kurallardan ayrılır. Hukuk kuralları, insanların birbirleriyle ve toplumla olan ilişkilerini düzenlemektedir. Bu düzenlemelerde bireysel ve toplumsal menfaatler dikkate alınmaktadır" (Köse, 2018, s. 4).

Türkiye'de Telif hakları; Kişinin duyusu, düşüncesi ile emek vererek zaman harcayarak ürettiği sanat eserlerini, T.C. Anayasası 5846 fikir ve sanat eserleri kanunu ile korunmasını sağlayan haklardır.

5846 Sayılı Telif Hakları Kanunu'nun Amacı

"Madde 1 – (Değişik: 21/2/2001 -4630/1 md.) Bu Kanunun amacı, fikir ve sanat eserlerini meydana getiren eser sahipleri ile bu eserleri icra eden veya yorumlayan icracı sanatçıların, seslerin ilk tespitini yapan fonogram yapımcıları ile filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcıların ve radyo-televizyon kuruluşlarının ürünleri üzerindeki manevi ve mali haklarını belirlemek, korumak, bu ürünlerden yararlanma şartlarını düzenlemek, öngörülen esas ve usullere aykırı yararlanma halinde yaptırımları tespit etmektir" (http://www.telifhaklari.gov.tr/resources/uploads/2014/11/19/2014_11_19_741448.pdf.)

"Türkiye'de telif hakları 5846 sayılı Fikir ve Sanat eserleri Kanunu (FSEK) ile korunmaktadır. (FSEK) 1 Ocak 1952 tarihinde yürürlüğe girmiş olsada günümüze kadar birçok değişiklide uğramıştır. Telif haklarının korunması 1948 Birleşmiş Milletler Genel Kurul'unda kabul edilmiş ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 27'inci maddesiyle koruma altına alınmıştır" (https://www.kilinclaw.com.tr/telif-haklari-hukukunda-internet-ortaminda-telif-haklarinin-korunmasi/).

Telif hakları her sanatçının yaşaması için ve sanatını yaşatması için sanatçının alması gereken bir haktır. Geçmişten günümüze bütün teknolojik gelişmelerde olduğu gibi kanunlar ve bu kanunların uygulanması ülkemizde her zaman batı toplumlarına göre biraz daha geriden takip edilmektedir. Bu durum her alanda olduğu gibi ülkemizde hayatını sanatıyla kazanmaya çalışan sanat emekçilerinin haklarını yıllar sonra almalarına sebep olsa da günümüzde hala tam olarak yerine oturamamış bir olgudur. Günümüz internet çağında telif hakları (FSEK) ile korunsa da müziğin dijital olarak kopyalanması, paylaşılması ve tüketilmesi ve hatta izne bağlı müzik icralarının izinsiz icra edilmesi, paylaşılması bunun üzerinden maddi gelir elde edilmesi sebebiyle çok fazla telif hakkı kaybı yaşanmaktadır. Bütün bu kayıpların önüne geçmek adına

internette yer alan izinsiz kullanımların tespiti ve kaldırılmasına yönelik ihtar çekilmesi ile YouTube kanunları devreye girmektedir. YouTube kanunlarına göre izinsiz kullanımlarda, izin alınmadan kullanılan içerik söz konusu telif hakkı sahibinin talebiyle kaldırılmaktadır. İhtar yolu ile kaldırılmayan müzik içerilikleri için mahkeme, tazminat yollarına başvurulmakta bu süreç bazen yıllar almaktadır. Fakat önemli olan şu ki her isteyen, istediği şekilde telif hakkı olan bir eseri teknolojinin gelişmesi ile izin almadan kullanması icra etmesi ve tespit edene kadar beklide milyonlarca kere dinlenmesi ve toplamda büyük bir telif hakları sorununa sebep olmaktadır.

Günümüzde müzik icra eden genç nesil maalesef telif haklarını YouTube'den öğrenmektedir. İcra ettiği bir esere ihtar geldiği zaman ise (Telif Yedim) cümlesini kullanmayı adet haline getirmişler, telif yedim cümlesi, telif hakkına sahip olan kişinin hakkını istemesi anlamında kullanılmaktadır.

Telif Hakları Bandrol İşlemleri Aşamaları

Stüdyolarda aranjör, müzik yönetmeni, tonmayster, solist ve icracı saz sanatçılarının günlerce süren çalışmalarından sonra, mix ve mastering aşamaları gelir, sonrasında bir master cd elde edilir. Albüm çıkma aşamasında telif hakları ve izinleri devreye girer. Günümüzde telif hakları, 5846 fikir ve sanat eserleri kanunu ile korunmaktadır. Bu yasa ile telif hakları korunsa da uygulama ortamı genellikle meslek birlikleri ile sağlanmaktadır. Meslek birlikleri ve Kültür bakanlığı, sinema genel müdürlüğü bandrol alımı, eser izinleri kontrolleri, eser işletme belgesi izinleri, konularında senkronize çalışmaktadır. Bir Halk Müziği albümünün eser izinleri alındıktan sonra yapılan dosya aracılığıyla MESAM, MSG, MU-YAP tarafından kontrol edilir ve gerekli izinler alındıktan sonra, alınan izinler ile Kültür Bakanlığı Sinema Genel Müdürlüğüne gönderilir. Gelen dosya burada sıkı bir denetimden sonra gerekli eser işletme belgesi düzenlenip, görevli kültür müdürünün imzası ile yayıncı firmaya teslim edilir. Alınan eser işletme belgesi ve çoğaltımı yapılacak master cd ile birlikte, çoğaltımı yapılacak fabrikaya başvurulur. Fabrika yetkilileri, alınan master cd ile birlikte, kaç adat cd çoğaltılacaksa o kadar sayıda bandrol almak için önce meslek birliklerine gider, çoğaltılacak albüm sayısının hak edişi kadar parayı albüm içindeki üye söz yazarı ve besteci sanatçılara vermek üzere MESAM, MSG meslek birliklerine yatırır. Daha sonra Kültür Müdürlüğü'ne gelir ve başvuru sonucunda albümün izin verilen adet miktarı kadar bandrolü alır ve fiziksel ürünlerin üzerine yapıştırmak üzere fabrikaya götürülür. Fabrikadan alınan cd'ler artık satışa hazırdır.

Türkiye'de 2002-2019 Yılları Arası Yerli MC CD LP Bandrol Sayıları

Tablo 1. Türkiye 2002-2019 Yılları Arası Yerli Bandrol Üretim Adetleri

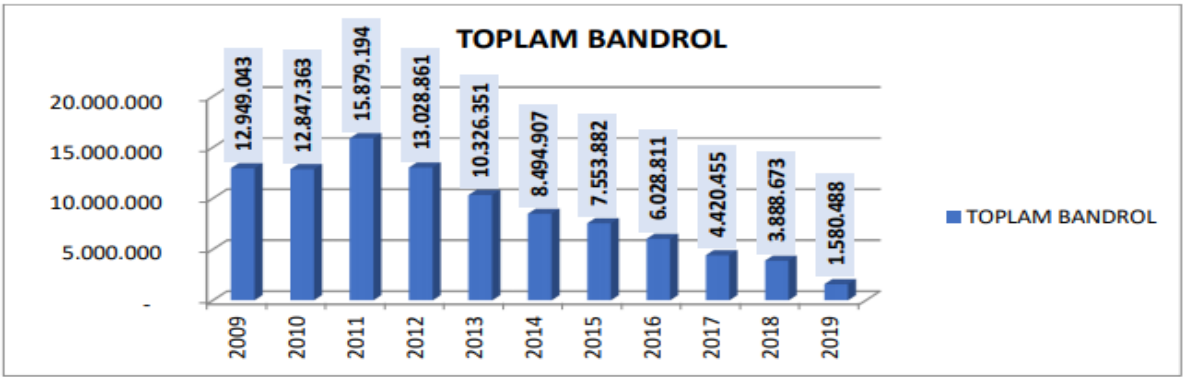
	MC Bandrol Sayıları	CD Bandrol Sayıları	Yerli LP
2002	30.136.434	4.909.261	-
2003	27.674.585	11.310.743	-
2004	27.874.109	13.562.880	-
2005	1.626.600	1.587.500	1.060
2006	9.010.990	13.558.571	1.000

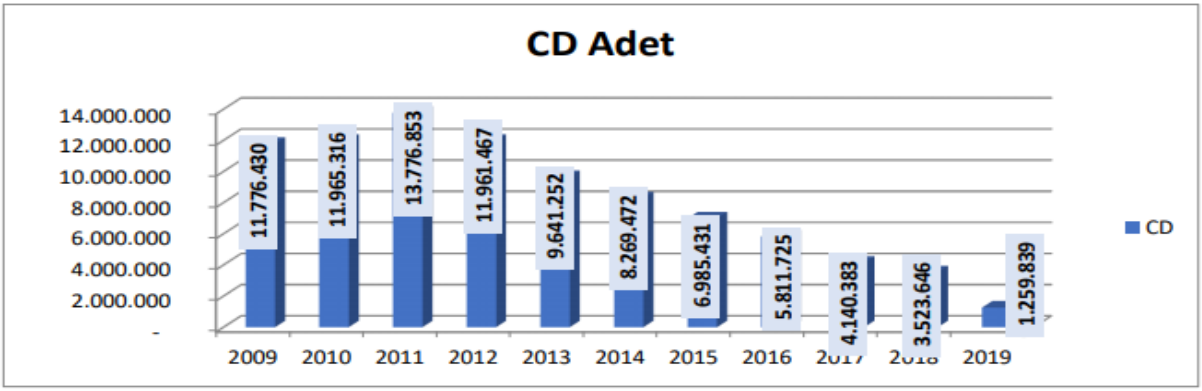
2007	4.577.232	13.495.433	57300
2008	1.917.200	10.358.441	-
2009	747.370	9.869.386	3.917
2010	336.190	9.836.882	7.321
2011	202.600	11.885.611	19.758
2012	41.800	10.230.777	66.644
2013	24.000	8.250.603	10.514
2014	4.000	7.174.810	24.746
2015	2000	6.247.040	74.958
2016	-	5.327.730	119.438
2017	-	2.274.060	75.755
2018	-	3.237.724	271.389
2019	-	1.176.851	270.558

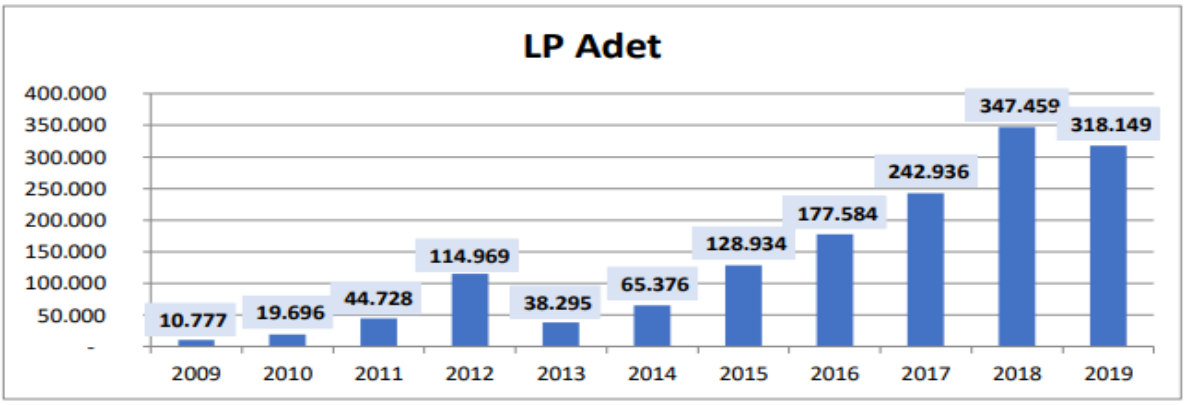
(http://tr.mu-yap.org/pazar-hakkinda/turkiye/).

Tablo 1'de anlaşılacağı üzere Türkiye'de kaset (MC) bandrol alış sayısı 2002 yılında 30.136.434 iken bu rakam 2019 yılına gelindiğinde sıfıra düşmüştür. CD Sayıları ile yıllara göre artış göstermekle birlikte 2002 yılında 4.909.261 olan bandrol sayısı 2019 yılında 1.176.851 sayısı ile düşüş göstermiş ve dip rakama ulaşmıştır. LP sayısı ise sıfırdan 270.588 sayısına ulaşmıştır. Bu rakamlar Türkiye'de fiziksel müzik tüketiminin azaldığını ve yok olmaya yüz tutugunu gösteren bir delil olsada, geçmişe özlemle LP satış sayısında artış görülmektedir.

Tablo 2. Yıllara Göre Bandrol Cd ve Lp Adet Grafikleri

YouTube Telif Hakları Kaçakları

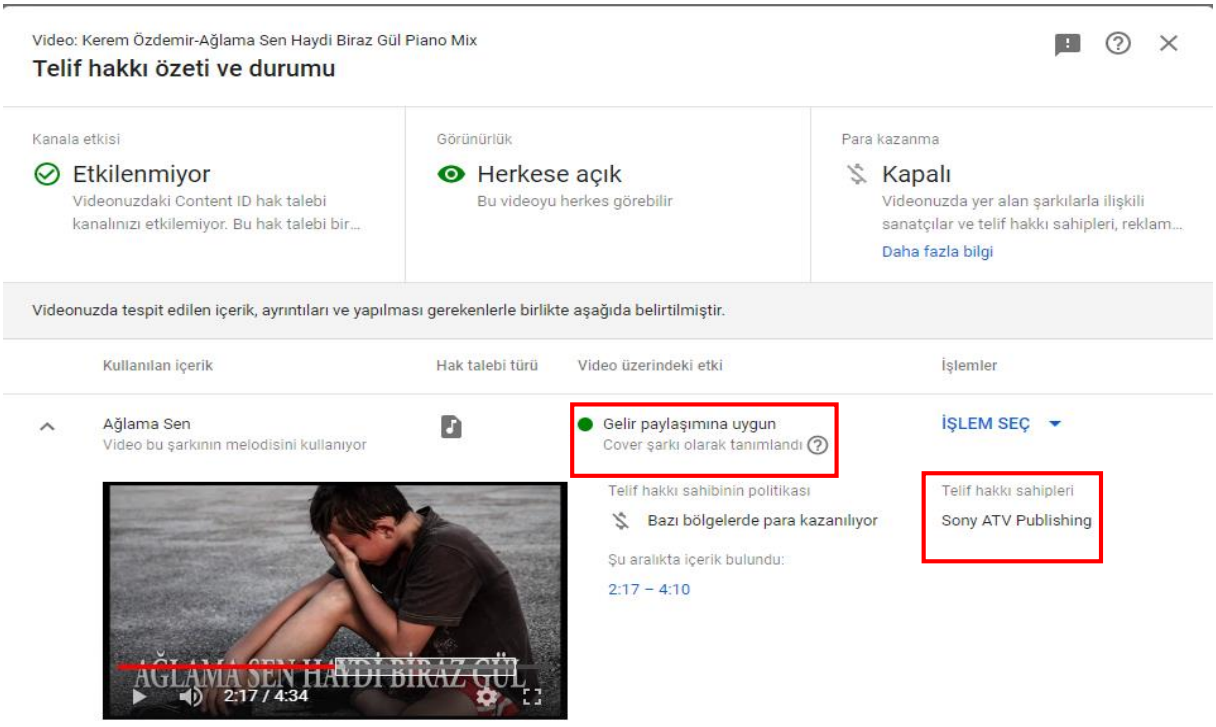
YouTube'de otomatik eser eşleşme sistemi olan Content ID sistemi, birkaç şekilde çalışmaktadır. Birinci şekilde isimden eşleşme, şayet telif hakkı olan bir eseri bir başkası paylaşır ise ve eseri paylaşan kişi eser ismini doğru yazarsa otomatik eşleşme sağlanabilir. Bu durumda reklam gelirleri asıl hak sahibine aktarılır. İkinci şekilde ise audio sinyal benzerliğinden yakalama, asıl eser ve paylaşılan eser aynı ise, paylaşılan eser ismini farkı bile paylaşılsa audio sinyal benzerliğinden Content Id ile eşleşme gerçekleşecektir. Fakat Content ID sistemini yakalayamadığı durumlarda vardır. Söz konusu hak sahibi olan eserin ritmini değiştirirseniz ki bu Cubase gibi Daw programlar ile çok kolay bir şekilde yapılabilmektedir, bu durumda YouTube Content ID sistemi yakalama işlemini gerçekleştiremez. Remix yapanlar ya da karışık uzun videolar yapanlar tarafından çok fazla kullanılan bu eserlerin ritmini değiştirme yöntemi ile YouTube'de hak sahibi olmayanlar, gerçek hak sahibi sanatçı veya

şirketlerin eserleri üzerinden haksız para kazanabilmektedir. Karışık şarkılardan oluşan uzun videoların içinde hangi eserler olduğu isim yazmadığından ve eserlerin ritimleri ile oynandığından Content ID ile tespit edilemediği için reklam gelirleri videoyu yapan kişiye ve hak sahibi olmayan kişilere verilmektedir.

YouTube Telif Kaçaklarında Mesam, Msg ve Şirket

Dijital müzik dağıtımında yıllardan beri süregelen bir dağıtım ve telif sorunu bulunmaktadır. MESAM ile yaptığımız görüşmeler sonucunda bu problemlerin var olduğunu ancak çözümlerinin yıllar alacağı konusunda fikir birliğine varılmıştır. Bunun sebeplerinden bir tanesi, dijital de satış portalları ve YouTube'de yer alan eser sayısı milyon adetleri bulurken, meslek birliklerinde çalışan sayısının az olması nedeni ile bu kadar çok eserin takip edilmesinin mümkün olmadığı yönündedir. Sistem otomatik yakalama Content ID sistemi sağlıklı çalışmadığı için bazı şirketler de YouTube'den kendi haklarını koruma adı altında, hakları olmayan eserlere YouTube'de telif hakkı talepleri gönderip, otomatik gelir akışı elde etmektedir. Aynı şekilde MESAM ve MSG de yine üyelerin haklarını korumak adına, Content ID otomatik yakalama sisteminin açıkları sebebiyle, MESAM üyelerinin eserleri olmayan anonim eserlere telif hakkı talebi göndermektedir.

Şekil 1. Sony Müzik Haksız Telif Talebi

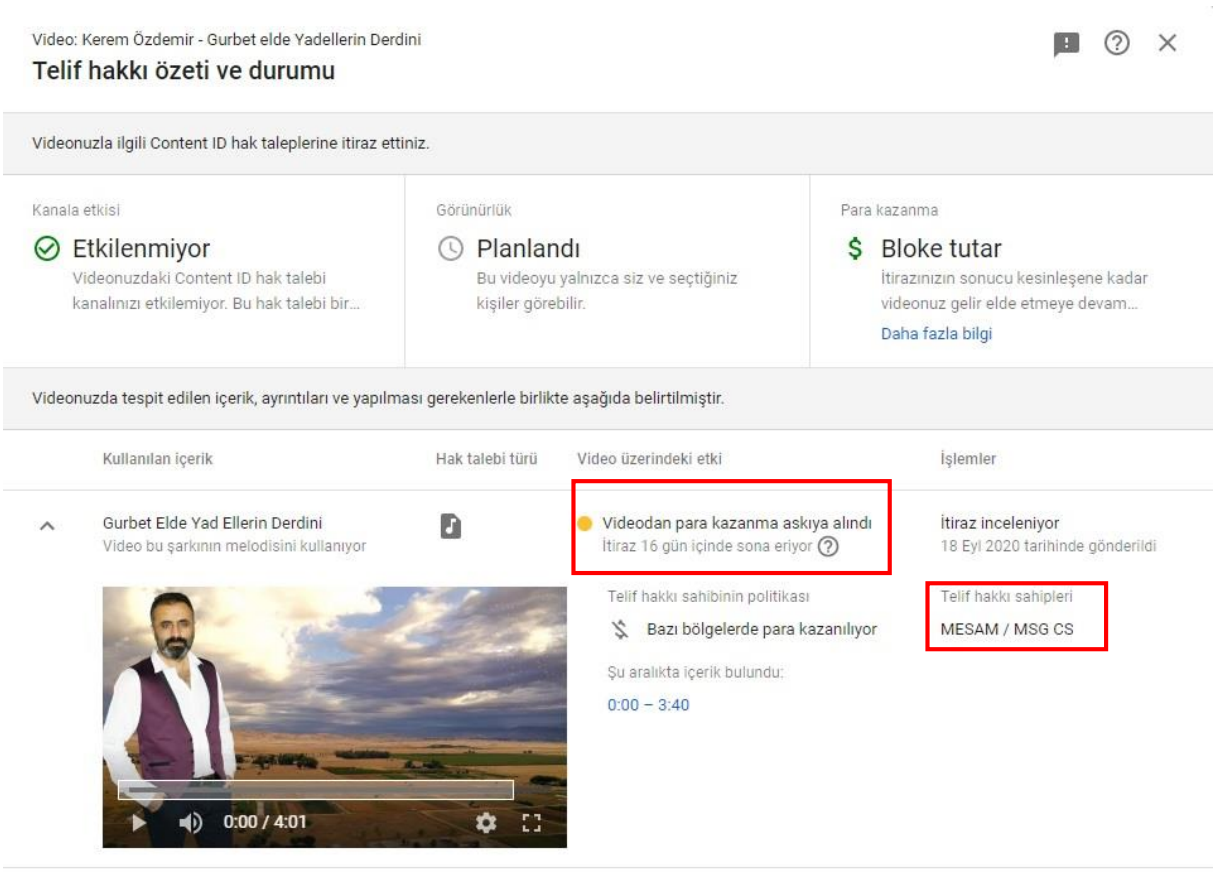

(https://studio.YouTube.com/channel/UCWh5_mRVtS8FKZBBvjdv_IQ/videos/upload?filter=%5B%5D&sort=%7B%22columnType%22%3A%22date%22%2C%22sortOrder%22%3A%22DESCENDING%22%7D).

Şekil 1 de yer alan ''Ağlama Sen'' eseri sözü ve müziği tarafıma ait bir eser olmasına rağmen, Sony Müzik firması bu esere hiçbir hakkı olamadığı halde telif hakkı talebi gönderdi ve bu eserin bütün reklam gelirlerini almaya başladı. ''Gelir paylaşımına uygun'' yazan kırmızı kare içindeki bölümden de anlaşılacağı üzere asıl telif hakkı sahibi bu videonun gelirini, haksız telif talebi Onun yerine Sony ATV Publishing yazan, kırmızı küçük kare içinde yer alan yazıdan da anlaşılacağı üzere, bu videonun asıl sahibi videonun gelirlerini, haksız yere telif talebi gönderen Sony Müzik ile paylaşmak zorunda bırakılmıştır. Sony Müzik teknolojinin eski dev

firmalarından olduğu için, YouTube açıklarını da iyi kullandığı açıkça görülmektedir. Bu esere tarafımdan itiraz edilmesine rağmen şirket kesinlikle geri adım atmamış ve telif hakkı talebini geri çekmemiştir.

Şekil 2. Mesam Haksız Anonim Eser Telif Hakkı Talebi

(https://studio.YouTube.com/channel/UCWh5_mRVtS8FKZBBvjdv_IQ/videos/upload?filter=%5B%5D&sort=%7B%22columnType%22%3A%22date%22%2C%22sortOrder%22%3A%22DESCENDING%22%7D).

Şekil 2 de yine haksız bir telif hakkı talebi ekran görüntüsü bulunmaktadır. MESAM ile yapılan görüşmede bu telif hakkı talebinin anonim bir esere neden geldiği sorulmuştur. MESAM yanıt olarak isim benzerliğinden bazı anonim eserlere yanlışlıkla bu taleplerin gittiğini fakat itiraz gönderilirse bu telif hakkı talebinin kalkacağı bilgisi vermiştir. Gerçekten de yukarda yer alan, "Gurbet Elde Yad Ellerin Derdini" isimli eserde yer alan telif hakkı talebi, itiraz edildikten 1 ay sonra kaldırılmıştır. İtiraz esnasında reklam gelirleri bloke tutar olarak görüntülenmektedir. Telif hakkı talebi kalkınca gelir akışı hak eden doğrultusunda ödenmeye devam etmektedir. Peki, itiraz edecek kadar bilgisi olamayan Anadolu insanı YouTube'ye yayına gönderdiği eserlerden kaynaklı telif kaybını MESAM nasıl açıklayacaktır. Maalesef itiraz gönderilmeyen anonim eserlerinde gelirleri MESAM tarafından YouTube'den tahsil edilmektedir. Bu durum milyonlarca eserde telif hakkının hakkı olmayan insanlar tarafından paylaşıldığının en büyük kanıtlarından biridir. Bu durum bir yanlışlık sonucu eser isimlerinin benzeşmesinden kaynaklı bir sorun olarak açıklanıyor olsa da telif gelirlerinin asıl telif hakkı sahiplerine ulaşmasını engelleyen bir problem olarak orada durmaktadır. Şekil 1 ve şekil 2 de yer alan telif hakkı özet ve durumu ile ilgili link, YouTube kuralları gereği 1 ay tutulduktan sonra ihtar sonuçlandığı için silinir.

SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Geçmişten günümüze ses kaydının, manyetik alan kaydından, dijital alan kaydına ve pazarlamasına kadar, birçok problemi olmuş olsa da çözüme ulaşamadan devirleri kapanmış ve dijital problemlere devrolmuş, bir endüstriyel yolculuktur.

Kaset dünyasında üretilen albümlerin milyonlarca korsanının olması ve bu korsan albümlerin kaynağı ile mücadele edilse de tamamen yok edilememiş olması, geçmişte yaşanmış ticari bir problem olarak tarihte yerini almıştır. Kültür bakanlığının bandrol sistemi ile tescil edilmiş albümlerin bandrolleri ile birlikte satışa sunulması, kopya albümlerin önüne geçmek konusunda iyi bir yol olsa da korsan albümlerin üretilmesine engel olamamıştır. MU-YAP meslek birliğinin korsanla mücadele kapsamında birçok korsan albümün imhası, sadece bir plastik imhası değildir. Albümlerin çoğaltılması ve bandrollü kopyaların satılması, bu alanda emek vermiş, besteci, söz yazarı, aranjör ve stüdyo çalışanından firma sahibinin emeklerini, elde etmesi anlamına geliyorken, korsan kopyalar birçok emekçinin emek kaybına, uzun vadede fakirleşmesine sebep olmuştur. Her korsan albümde MESAM'a ödenen telif hakkı kaybı ve emekçiye daha az telif gelirinin gitmesi engellenememiştir. Albüm korsancılığını engellemenin çok kolay olmadığını biliyoruz ancak çok geç alınan toplum bilinçlendirme çalışmaları, korsana hayır, emek hırsızlığına hayır, kampanyaları toplumu bu konuda bilinçlendirme konusunda daha erken davranılabilirdi. Bu konuda kamu spotu çalışmaları ve bilinçlendirme yayınları çok geç yapılmış çalışmalar olarak görülmektedir. Dijital alanda özellikle "YouTube" de yapılan emek korsanlığının, erken yapılacak bilinçlendirme çalışmaları, bu konuda atılacak en güzel adımlar olacaktır. Fakat ne "YouTube" ne de dijital mecrada bu konuda bir çalışma yapılmış değildir.

Korsan basım Türkiye müzik endüstrisinin en büyük sorunudur. Yapılan eserlerin kopyalanması ve telif ücretlerinin alınamaması, Türkiye'deki müzik endüstrisinin gelirlerini kısıtlamaktadır. Bu durum, sektörün yatırım yapma, daha kaliteli ürünler çıkarması ve dış pazarlara açılmasını engellemektedir.

Günümüz dijital müzik teknolojisi geldiği noktada birçok telif hakkı sorununu da beraberinde getirmiştir. Dijital müziğin çok kolay kopyalanabilmesi, çok kolay işlenebilmesi ve geçmişte olduğu gibi bir bandrol sistemi ile takip edilememesi, telif hakkı sorununun en büyük sorunlarınınım başında gelmektedir. Dijital müziğin CD içeriğinde yer alan sıkıştırılmamış wav formatına göre 10 kat daha küçük bir yer kaplayan mp3 formatı, korsan mp3 sitelerinin çoğalmasına neden olmuştur. Bu sitelerin çoğu "MU-YAP" meslek birliği ile kapatılmış olsa da yepyeni telif sorunları, gelişen teknoloji ile müzik emekçilerini geçmişte olduğu gibi devam etmektedir. Bu sorunların en büyüğü Dünya'nın en büyük medyası haline gelen YouTube'de yaşanmaktadır. Bunlara kısaca değinmek gerekirse;

Birinci sorun; izinsiz eser kullanımları çok artmıştır. Geçmişte bir eseri kullanmak için, okuma ve kullanım muvafakat nağmesi şart koşuluyordu. Kültür bakanlığı, MESAM, MSG, MU-YAP ortak çalışması ile çıkan eser tescil belgeleri, eserin bestecisi ve söz yazarından izin almadan çıkarılmıyordu. Günümüzde milyonlarca ev kullanıcısı artık dijital mecrada, özellikle YouTube'de izin almadan eserleri kullanabiliyor ve gelir elde edebiliyor. Bu durum eser sahibinin YouTube üzerinden şikâyeti ile izinsiz kullanılan eserin kaldırılması ile sonuçlanıyor. Fakat Türk Halk Müziği ile uğraşan ve çoğunluğu Halk geleneğinden gelen ozanlarımızın, bilgisayar ve dijital alan kullanma alışkanlığının olmaması Türk Halk Müziği eserlerinin çok fazla izinsiz kullanılmasına neden olmaktadır.

Bu sorunun en uygun çözümünün Halk Müziği emekçilerinin bağlı bulundukları meslek birlikleri kanalları ile bilinçlendirilmesi olduğu düşünülmektedir. Günümüzde her konuda dijitalleşen bir yapı vardır. Herhangi bir haber, bir bilgi, dakikalar içinde binlerce insana aynı

anda paylaşılabilir. Dijital teknoloji, bilgilendirme çalışması yapmak isteyen kurumların çok kolay iletişim kurmasına olanak sağlamaktadır. Haber veya bir bilginin insanların ellerindeki bir telefon kadar yakınında olduğu günümüzde, Halk Müziği emekçilerine, cep telefonlarımıza gelen banka reklamları gibi sürekli, meslek birlikleri tarafından yapılacak olan bilgilendirme çalışmaları önemli olacaktır. Fakat görünen odur ki günümüzde MESAM, MSG, MUYORBİR, MU-YAP gibi kurumlar, bilgi verme mekanizmasını, üyelerinin vefat haberleri, telif hakkı tutarları ve genel kurul zamanı gibi bilgileri paylaşmak için kullanmaktadırlar.

Örneğin; dijital hak edişler MESAM'da tıklama sayıları ile şekillenmektedir. Eser sahibi 1 Milyon tıklama için YouTube, günümüz şartlarında (2020) eser sahibine 300 lira ödemektedir, fakat bu bilgi dahi otomatik olarak bütün üyelerle paylaşılmamaktadır.

Geçtiğimiz yıl YouTube'de yayınlanan içeriklerden birçok Halk Müziği emekçisi, YouTube'de izinsiz yayınlanan eserlerinin linklerini MESAM'da bildirmesi gerektiğini bilmediği için teliflerini alamamışlardır.

İkinci sorun ise; sanatçılar tarafından TV kanallarında canlı seslendirilen Türk Halk Müziği eserlerinin, aynı kanalların YouTube kanallarında aynı eserleri yayınlaması ve bu yayınlardan elde edilen gelirlerin eser sahiplerinden men edilmesidir. MESAM'dan alınan bilgiye göre, TV kanalları, aynı kanala bağlı YouTube kanallarından, eserlerin kullanımından kaynaklı gelirlerini eser sahiplerine ödememektedirler. Eser sahiplerinin çoğu bu durumdan habersizdir.

"Madde 24 – Bir eserden, (...) (1) doğrudan doğruya yahut işaret, ses veya resim nakline yarayan aletlerle umumi mahallerde okumak, çalmak, oynamak ve göstermek gibi temsil suretiyle faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir. Temsilin umuma arz edilmek üzere vuku bulduğu mahalden başka bir yere herhangi bir teknik vasıta ile nakli de eser sahibine aittir.

(Ek: 1/11/1983-2936/4 md.) Temsil hakkı; eser sahibinin veya meslek birliğine üye olması halinde, yetki belgesinde belirttiği yetkiler çerçevesinde meslek birliğinin yazılı izni olmadan, diğer gerçek ve tüzelkişilerce kullanılamaz. Ancak, 33'üncü ve 43'üncü maddelerdeki hükümler saklıdır. d) İşaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletim hakkı: (2)

Madde 25 – (Değişik: 21/2/2001- 4630/15 md.) Bir eserin aslını veya çoğaltılmış nüshalarını, radyo-televizyon, uydu ve kablo gibi telli veya telsiz yayın yapan kuruluşlar vasıtasıyla veya dijital iletim de dahil olmak üzere işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla yayınlanması ve yayınlanan eserlerin bu kuruluşların yayınlarından alınarak başka yayın kuruluşları tarafından yeniden yayınlanması suretiyle umuma iletilmesi hakkı munhasıran eser sahibine aittir. Eser sahibi, eserinin aslı ya da çoğaltılmış nüshalarının telli veya telsiz araçlarla satışı veya diğer biçimlerde umuma dağıtılmasına veya sunulmasına ve gerçek kişilerin seçtikleri yer ve zamanda eserine erişimini sağlamak suretiyle umuma iletimine izin vermek veya yasaklamak hakkına da sahiptir. Bu madde ile düzenlenen umuma iletim yoluyla eserlerin dağıtım ve sunumu eser sahibinin yayma hakkını ihlal etmez" (http://www.telifhaklari.gov.tr/resources/uploads/2014/11/19/2014_11_19_741448.pdf).

Telif hakları kanununun 24. Maddesinde belirtildiği gibi eserin yayma umuma iletme ve izin hakkı yalnızca eser sahibine aittir. Fakat canlı yayınlanan televizyon programlarında okunan eserlerin, aynı kanalların YouTube kanallarında yayınlanması izinsiz yapılmaktadır. Ancak eser sahibinin itiraz etmesi durumunda bu eserler o kanallardan kaldırılmaktadır. Bütün Halk Müziği emekçileri emeklerinden kaynaklı telif haklarını alabilmek için bunu bilmek zorundadır.

Üçüncü ve önemli kayıplardan biri de eserlerin deforme edilmesi sebebiyle telif hakkı kaybı yaşanmasıdır. Türk Halk Müziğinde üretilen eserler dijital müziği işleyen programlar ile işlenerek, ritimleri ve tonları ile değiştirilip, otomatik eser tespit sisteminden kaçırılmakta ve

telif hakkı kaybına sebep olmaktadır. Herhangi bir eserin ritimleri değiştirildiğinde, dijital eser bulma sistemi yanılmaktadır. Bu durumda yapılabilecek en önemli şey, eserlerini isminden aratmak, tespit etmek ve gerekli ihtarın YouTube üzerinden çekilmesi veya eserin yayınlanan linkinin meslek birliğine iletilmesi işlemidir. Aksi takdirde telif hakkı sahibi telif gelirini alamaz.

YouTube izlemeleri, işveren, reklam veren veya Halk tabanında çok önemli olarak görülmektedir. Bir sanatçının bütün başarısı YouTube üzerinde yer alan izleme sayısı ile ölçülmektedir. Bu durum günümüz dijital korsancılık ile çok fazla manipüle edilmektedir. Albüm çıkış aşamasında YouTube adwords reklamcılığı ile YouTube videoları üzerinde asılsız, gerçeğe dayalı olmayan ve milyonları bulan tıklamalar yapılmakta ve bunu önemseyen reklam firmaları, konser organizatörleri yanıltılarak bu alanda hak edilmeyen ücretler kazanılmaktadır. Bu manipüle daha çok pop sanatçıları tarafında kullanılmakta ve Halk Müziği dışında kalan müzik tarzlarında daha fazla dinleniyormuş, tıklanıyormuş havası verilmekte ve değer açısından Halk Müziği eserlerinin tercih edilmediği kanısını uyandırmaktadır. Ne üretilirse üretilsin günümüz pazarlama yöntemlerinde, reklamcılık elbette önemlidir. Halk Müziği üretenlerin bu konuda eksikleri olduğu düşüncesi ile bu alanda önemli çalışmalar yapılması önem arz etmektedir. Her gün ekranlarda ara vermeden rock müzik, pop müzik gibi müzik tarzlarının bolca reklamlarını yayınlanırken, Halk Müziği eserlerinin reklamlarının yayınlanmadığı görülmektedir. Bu konudaki önerimiz, Halk Müziği yapan büyük sanatçıların, Halk Müziğini ileriye taşıyabilecek çalışmalarının bolca reklamını yapmasıdır.

Önemli tespitlerden bir tanesi, Akbank gibi, Garanti BBA gibi büyük bankaların, mevduatlarını Halk Müziği dinleyenler oluştururken, bu büyük kuruluşların her sene Caz festivali yaptıkları görülmektedir. Bir kere dahi olsa Türk Halk Müziği festivali gibi etkinlik yapmaları, kurumlarını güçlü yapan bu Halkın, kültürüne katkı sağlamaları bakımından değerli olacağı düşünülmektedir. Neden konuşulunca yere göğe sığdırılamayan Halk Müziğinin, büyük firmalar tarafından desteklenen festivalleri yoktur? Coca Cola gençlik festivali, Yedigün Rock müzik festivali, "Rock'n Coke İstanbul Festivali" gibi etkinlikler Halk Müziği için yapılamaz mı? Türkiye'de bu markaları yalnız Rock veya Caz dinleyenler mi tüketiyor da bu markalar hep Halk Müziği dışındaki yabancı kaynaklı müzik tarzlarına destek veriliyor? Gibi soruların cevaplanması gerektiği düşünülmektedir. Türk Halk Müziği bu topraklarda yaşayan herkesin müziğidir. Bütün müzik tarzlarının bu topraklarda yaşatıldığı gibi, milli müziğimiz olan Halk Müziğimizin de büyük markaların sponsor olduğu, büyük etkinlikler ile desteklenerek güçlenmesi en büyük temennimizi oluşturmaktadır.

Bu makale Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Folklor ve Müzikoloji Ana Sanat Dalı bölümüne "Türk Halk Müziğinde Teknoloji Kullanımı ve Telif Hakları Sorunu (YouTube Örneği)" başlığıyla verilen, yüksek lisans tezinden çıkarılmış bir makaledir.

KAYNAKÇA

Büyükkınay, T. T. (2006). "Türkiye'de Müzik Endüstrisi'nin Sektörel Yapısı: Denge Fiyatları Üzerinde 'Korsan' Etkisi ve Telif Haklar", Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Köse, M. T. (2018). "Fikri Mülkiyet Hakları Çerçevesinde Patentin İktisadi Boyutu ve Türkiye Örneği", Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Çorum.

"MU-YAP 2015 Ocak". İstanbul http://tr.mu-yap.org/pazar-hakkinda/turkiye/ Erişim Tarihi Kasım 11, 2020.

Parlak, B. (2017). "Dijital Çağda Eğitim: Olanak ve Uygulamalar Üzerine Bir Analiz", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S:22, s:1741-1759.

Yılmaz, K, C ve Cantekin Elyağutu, D. (2020). "Türk Halk Oyunları Anasanat Dalları İçin Dijital Dönüşüm Sürecinde Uzaktan Eğitim Model Önerileri", *Müzik Kültürüne Dair Çeşitli Görüşler*, Eğitim Yayınevi, Konya.

https://www.kilinclaw.com.tr/telif-haklari-hukukunda-internet-ortaminda-telif-haklarinin-korunmasi/. Erişim Tarihi Eylül 11, 2020.

https://studio.YouTube.com/channel/UCWh5_mRVtS8FKZBBvjdv_IQ/videos/upload?filter=%5B%5D&sort=%7B%22columnType%22%3A%22date%22%2C%22sortOrder%22%3A%22DESCENDING%22%7D Erişim Tarihi Kasım 12, 2020.

http://www.telifhaklari.gov.tr/resources/uploads/2014/11/19/2014_11_19_741448.pdf Erişim Tarihi Eylül 6, 2020.